

150 éves a főváros és a fővárosi rendőrség

Pest és Buda a magyar történelemben mindig meghatározó szerepet játszottak. Elhelyezkedésük a Duna két partján, a közlekedési utak csomópontjában csak erősítette a helyzetüket. A több mint ezeréves patinás múlttal rendelkező főváros jelenlegi nevét 1873-ban Pest, Buda, Óbuda és a Margitsziget egyesítése után kapta, bár már előtte is előfordult, hogy így nevezték.

„Pest és Buda fővárosként való egyesítésének gondolata már jóval korábban felmerült. A két város összetartozását és egymásrautaltságát először Széchenyi István fogalmazta meg, aki 1829-ben javasolta, hogy Pestnek és Budának Budapest néven egyesülnie kell, ő javasolta ezt a nevet is, 1831-ben a Világ című művében már használta az elnevezést.”¹

Az 1848–49-es forradalom és szabadságharc alatt Szemere Bertalan a következő mondatokkal rendelte el a főváros egyesítését:

„Miután a főváros csak úgy lesz hatalmas, ha benne egy igazgatóhatalom lesz, csak úgy lesz létében virágzó, ha törekvésében egy lélek, egy akarat által vezéreltetik, csak úgy lesz boldog, ha a külön érdekek egy közös érdekbe olvadnak fel.”²

---

¹ Sulyok Attiláné: Pest, Buda és Óbuda egyesülésével létrejön Budapest. Ezen a napon történt: 1873. november 17. 2022.

Forrás: <https://www.gyoriszalon.hu/news/17125/66/Pest-Buda-%C3%A9s-%C3%93-buda-egyes%C3%BCI%C3%A9s%C3%A9vel-l%C3%A9trej%C3%B6n-Budapest>
Letöltés ideje: 2022.12.03.

² „Először is hidak, azután a törvény paragrafusai fognak a kettőből egy várost csinálni...”

Forrás: https://nyolcezer.hu/cikk/generaciok/2020/11/17/eloszor_is_hidak_azutan_a_torveny_paragrafusai_fognak_a_kettobol_egy_varost_csinalni
Letöltés ideje: 2022.12.03.

A levert szabadságharc után csak az osztrák impériumot követő 1867-es Kiegészítést követően nyílt lehetőség a rohamosan fejlődő négy városrész egyesítésére, amelyről szóló törvény vitái 1872-ben kezdődtek, és az elfogadott törvény kihirdetésére még ebben az évben, hatálybalépésére 1873-ban került sor. E törvény fontos része az egyesült városrészek rendőrségeinek egyesítése és az állam alá rendelése. Miközben az 1872. évi XXXVI. törvénycikk³ pontosan fogalmaz a fővárosi rendőrség államosításáról, mégis az elmúlt száz évben többször vitára⁴ és félreértésre adott okot, hogy mikor is jött létre a BRFK⁵ elődje, az első állami rendőrség, a fővárosi rendőrség. Nézzük, mit írt erről 1933-ban a Magyar Detektív:

„Budapest székesfőváros állami kezelésbe vett, modern, nyugateurópai nívójú rendőrségének története az 1873-as esztendővel kezdődik, azzal az időponttal, amikor Buda, Pest és Óbuda egyesítése után, a három önálló város szervezetlen és avult rendszerű önkormányzati rendőrségei, egyesítetten, Budapesti m. kir. állami rendőrség név alatt, új közbiztonsági szerveként, az állam kezeibe ment át, a m. kir. belügyminiszter közvetlen rendelkezése alá. Sokan ugyan az 1881. esztendőt tekintik a budapesti államrendőrség születési évének, mert csak akkor, az 1881. évi XXI. t.-c.-kel nyert végrehajtást az 1872-iki törvény és csak ekkor került tető alá a budapesti államrendőrség mai nap is érvényben levő szervezeti szabályzata, – ez azonban nem helyes, mert 1873-ban a városi rendőrség átvétele az állam részéről ténylegesen megtörtént és már 1873-tól 1881-ig is, a nyolcesztendő átmeneti időszak alatt, a fővárosi rendőrség, mint állami rendőri szerv, a különböző városi rendőrségektől eltérően, különálló és különleges elbánásban részesült. De a legfőbb bizonyíték arra, hogy a budapesti állami rendőrség születési esztendeje 1873 volt, az 1898-ban lefolyt negyedszázados és 1923-ban volt félszázados jubileumi ünnepség, amely mindenkor az

³ 1872. évi XXXVI. törvénycikk Buda-Pest fővárosi törvényhatóság alakításáról és rendezéséről.

⁴ Sallai János: 140 éves-e a BRFK, és ha igen, akkor miért nem. Magyar Rendészet 2022/1. szám

⁵ BRFK 140. Budapesti Rendőr-főkapitányság, Budapest. 2021.

esztendő december 15-én, a főkapitányság épületében, az akkori főkapitányok vezetése mellett, országos dísz, az általános ünneplés fénye és a legfelsőbb elismerés melege közepette rendeztetett meg.”⁶

Úgy gondolom, a fenti idézet egyértelműen magyarázatot ad a fővárosi rendőrség születésnapja körül kialakult anomáliákra, de ha valaki számára nem lenne világos, hogy mikor került állami felügyelet alá a fővárosi rendőrség, annak a már korábban is említett, a főváros egyesítéséről szóló törvény 20–21. szakaszai egyértelmű magyarázatot adnak. Eszerint:

„20. § A fővárosi törvényhatóság területén a rendőrséget egységes szervezettel az állam „fővárosi rendőrség” neve alatt saját közegei által kezeli.

A törvényhatóságnak helyrendőri ügyekben való szabályalkotási joga érintetlen marad.

21. § Az államilag kezelendő fővárosi rendőrségnél a tulajdonképeni rendőri működés a rendőri biráskodástól külön választandó. A rendőri működés szervezete, ennek a fővárossal szomszédos területekre is kiterjesztése, és azon arány és módozatok iránt, melyek szerint a fővárosi törvényhatóság a költségekhez járulni fog, a belügyminister a rendőri biráskodás iránt a bel- és igazságügyi ministerek törvényjavaslatokat fognak az országgyűlés elé terjeszteni.

Azon esetre, ha a főváros egyesítéséig ezen a fővárosi rendőrségről szóló törvény meg nem alkottatik, a tényleges egyesítés napjától kezdve a rendőrség végleges rendezéseig a főváros jelenlegi rendőri közegei közvetlenül a belügyminister hatósága alá helyeztetnek, a ki a rendőri közegek feletti fegyelmi joggal, valamint kinevezésük és előmozdításuk jogával ruháztatik fel és felhatalmaztatik, hogy a rendőri ügyekben való felelősséget a fővárosra nézve ideiglenesen szabályozza. A rendőrség költségeit illetőleg a fővárosokban e célra 1872. évben fordított összeg ideiglenesen a kincstárnak megtérítendő az egyesített főváros által és átalánykép a belügyi-

---

⁶ A hatvanéves budapesti magy. kir. állami rendőrség története. 1933/23–24. szám

nister költségvetésébe felveendő. A fővárosnak a helyi rendőrségre vonatkozó szabályait és határozatait a rendőrség végleges szervezéséig az állami rendőrség lesz köteles végrehajtani.”⁷

A jogszabályrészletet 1873-t követően a 30, 50 és 100 éves megemlékezésekkor és néhány rendészeti jellegű tudományos munkákban mindig beidéztek.

A fent idézett jogszabály tehát egyértelműen választ ad arra, hogy a főváros egyesítésével a rendőrség az állam alárendeltségébe kerül, és a fővárosi jogszabály megszületéséig közvetlenül a belügyminiszter „hatósága alá helyeztetik”. Mindezt az 1881-es XXI. törvényjavaslat megerősíti, miszerint:

„A Budapest főváros törvényhatóságának alakításáról és rendezéséről szóló 1872. évi XXXVI. tc. 20. §-a kimondja, hogy a fővárosi törvényhatóság területén a rendőrséget egységes szervezettel az állam kezeli saját közegei által; a 21. § pedig akként rendelkezik, hogy a rendőri működésről, a rendőrség szervezetéről stb. a belügyminister, a rendőri bíráskodás iránt a bel- és igazságügyminiszterek fognak a törvényhozás elé törvényjavaslatokat terjeszteni, kijelentvén, hogy ha a fővárosok egyesítéseig ezen törvény meg nem alkottatik, a tényleges egyesítés napjától kezdve a főváros rendőri közegei közvetlenül a belügyminister hatósága alá helyeztetnek, ki egyzersmind felhatalmaztatott, hogy a rendőri ügyekben való felelősséget a fővárosra nézve ideiglenesen szabályozza.”⁸

A törvényjavaslat is evidensnek kezelte, hogy a fővárosi rendőrség már 1873-tól állami felügyelet alatt van, amelyet a fenti idézetben túl megerősített azzal, hogy az 1872. évi XXXVI. törvénycikk 20–21. §-t (azaz az államosítást) azonnal fogantatosította. Az 1873-tól kialakult helyzetet a törvényhozó ideiglenesnek, átmenetinek tartotta, amelyet nem volt célszerű hosszú

---

⁷ A törvényjavaslatot 1872. november 26-án tárgyalták, amelyről a Budapesti Közlöny 1872. évi tudósításai számoltak be.

⁸ 1881. évi XXI. törvénycikk indokolása a Budapest fővárosi rendőrségről.

ideig fenntartani, továbbá az akkori közbiztonsági, jogállami igények és a főváros igényei is megkövetelték, hogy a főváros feladatairól, hatásköréről, szervezetéről egy korszerű jogszabály szülessen.

Az így létrehozott fővárosi rendőrség élére azt a Thaisz Eleket nevezték ki, aki korábban már Pest város főkapitánya volt. Munkájának megítélése az utókor részéről vegyes képet mutatott és általában rossz emlékeket idézett. Így vallottak erről az 1910-ben kiadott közbiztonság almanachjában a szerkesztők:

„Az ő érája⁹ a panamázásnak, erkölcstelenségnek, meg-vesztegetéseknek és igazságtalanságoknak szakadatlan sorozata volt. Thaisznek a felelősége valóságos sarcot vetett ki minden emberre, akinek bármi néven nevezendő összekötetése volt vagy lehetett a rendőrséggel. Ez volt a budapesti rendőrség gyászorszaka.”¹⁰

Thaisz Eleknek már a budapesti főkapitányi beosztása előtt, Pest város főkapitányaként voltak a hivatalával nem összeférhető ügyei, de a bírósági döntések felmentették a vádak alól.

E folyamattal párhuzamosan Magyarországon a Közbiztonság című rendészeti szakfolyóiratban elindult a vita az országos rendőrség létrehozásáról. A rendészeti közéletben szerepet játszó rendőrkapitányok 1871-es kongresszusa¹¹ is az egységes országos rendőrség¹² létrehozása mellett lépett fel, és alkotta meg az első országos rendőrségről szóló törvényjavasla-

---

⁹ Thaisz Elek felesége a bordélyházat üzemeltető Reich Fáni volt, aki nem erősítette a főkapitány jó hírnevét.

¹⁰ A közbiztonság almanachja 1910. évre. Légrády Testvérek. Budapest, 1909.

¹¹ Szöllősy Alfréd: Az első törvényjavaslat a rendőrség államosításáról. In: A Rend. Budapest, 1927. április 20.

¹² Sallai János: Municipális rendőrségektől a centralizált, állami rendőrségig: 100 éve centralizálták, államosították a magyar rendőrséget. in: 100 éves a magyar rendőrség. Rendőrségi Tanulmányok 3. évfolyam különszám.

tot. Az országos rendőrség gondolata korábbra datálható, és Karvasy Ágostonhoz¹³ köthető, melynek első gyakorlati kiviteli próbálkozását az 1848–49-es forradalom és szabadságharc belügyminiszterének, Szemere Bertalannak az intézkedései jelentették. Később a Habsburg fennhatóság után a kiegyezést követően vált ismét realitássá, hogy egy országos rendőrséget hozzanak létre. Ennek első állomása a fővárosi rendőrség államosítása lett. A fővárosi rendőrség államosításának pontos dátuma az elmúlt 150 évben többször vitára adott okot. Volt, amikor 1873-at és volt, amikor 1881-et tekintették az állami fővárosi rendőrség születésnapjának.

A fenti helyzet tisztázását segíti elő Dorning Henrik írása, aki a rendőrség 60 éves születésnapjára szintén 1941-ben a következőket írta: „*A címet nem azért használom, mint ha teljesen egyetértenek a tartalmával. Valójában a „fővárosi rendőrség” mint állami intézmény, már 68 éves.*”¹⁴ Később a következő magyarázatot fűzte a felkérés elfogadásához. Mint ahogy a gyermeknek is van születésnapja és megkeresztelése, úgy a fővárosi rendőrségnek van egy születésnapja, 1873 és egy megerősítése, az 1881. XXI. törvény kihirdetése. Természetesen Dorning Henrik is utalt rá, hogy minden hasonlat sántít, de így számára is elfogadható volt a 60. évforduló 1941-ben való megünneplése. Ugyanakkor az 1881. év pontos dátuma vitatható, mert három időpont is szóba jöhet. A törvény szentesítésének, kihirdetésének és hatálybalépésének időpontja, amely mind-mind más napra esett.¹⁵ Úgy gondolom, hogy a 20. század egyik legjelentősebb rendészettudósának, Dorning Henriknek a megállapítása hitelesíti a fővárosi állami rendőrség születésnapját, amelyet az 1873-as időpontra lehet datálni. Mindezt megerősíti a Budapesti Közlöny 1873-as tudósítása, amely a fő-

---

¹³ Karvasy Ágoston: A politikai tudományok rendszeresen előadva I–III. Streibig. Győr, 1843–1844.

Munkájában egy toldalékban írta le az országos rendőrségről szóló gondolatait.

¹⁴ Dorning Henrik: A hatvanéves budapesti állami rendőrség. Magyar Rendőr 1941/24. szám. 442–443. o.

¹⁵ Sallai János: 140 éves-e a BRFK, és ha igen, akkor miért nem. Magyar Rendészet 2022/1. szám.

városi közgyűlés 1873. december 10. közgyűléséről számolt be. A közgyűlés egyik napirendi pontjaként az elnök az 1873. december 15-ére tervezett fővárosi rendőrség átadás-átvételére tett indítványt. E szerint:

„Az elnök kijelenti, hogy a főváros egyesülése már ténnyé vált, s rendőrségi törvényünk még nincs. Miután pedig a rendőrség átadása fontos tényező a főváros egyesítésében, kéri a közgyűlést, hogy intézkedjék e tekintetben, s küldjön ki a mai közgyűlés kebeléből egy 10 vagy 15 tagból álló bizottságot, mely a 15-én történő átadásnál jelen lehessen.”¹⁶

A közgyűlésen ezután az elnök felolvasta az ide vágó belügyminiszteri leiratot, amelyben a belügyminiszter megerősítette, hogy a fővárosi rendőrséget december 15-én helyezik a belügyminisztériumi hatóság alá.

A fővárosi rendőrség államosításának az 1873. évet erősítette Tisza Miksa is, aki 1914-ben, majd 1925-ben adta ki a magyar rendőrség történetéről szóló könyvét. Továbbá a rendészeti szakirodalom képviselői közül Baksa János, Katona Géza és Ernyes Mihály is hasonlóan vélekednek a fővárosi rendőrség államosításának időpontjáról.

Úgy gondolom, a viták ellenére megállapítható, hogy a fővárosi rendőrség 1873-ban vette kezdetét, így 2023-ban mind Budapestnek, mind a BRFK-nak lehetősége nyílik a 150 évvel ezelőtti születésnap megünneplésére és ezzel az anomáliák felszámolására.

---

¹⁶. Országgyűlési tudósítások a képviselőház XL. ülése. Budapesti Közlöny. 1872. nov. 26. 2178. o.